OIKEUSMINISTERIÖ

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
Julkisoikeusyksikkö
Lainsäädäntöneuvos Veli-Pekka Hautamäki

LAUSUNTO

30.9.2026

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sika-alan salmonellavahinkorahastosta (HE 101/2026 vp)

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä lausunnon otsikkoasiassa. Lausunto on pyydetty antamaan eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnan perustuslakivaliokunnalle toimittamasta mietintöluonnoksesta.

Oikeusministeriö toteaa, että se on aiemmin toimittanut hallituksen esitystä koskevan 10.6.2026 päivätyn lausunnon perustuslakivaliokunnalle, sekä 7.9.2026 päivätyn lausunnon maa- ja metsätalousvaliokunnalle.

Oikeusministeriö toteaa lausuntonaan kunnioittavasti seuraavan.

Taustaa

Perustuslakivaliokunta on hallituksen esitystä koskevassa lausunnossaan (PeVL 49/2026 vp) todennut (kohta 11), että hallituksen esityksessä ei ole esitetty riittäviä perusteita sille, että rahaston perustaminen olisi perustuslain 87 §:ssä tarkoitetulla tavalla välttämätöntä. Perustuslakivaliokunnan mukaan (kohta 10) esityksestä ei ilmene oikeudellisia perusteita sille, etteivätkö budjettitalouden piirissä olevat keinot, kuten nettobudjetointi, monivuotinen budjetointi taikka arvio- tai siirtomäärärahat soveltuisi tehtävän hoitamiseen.

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintöluonnos

Mietintöluonnoksessaan maa- ja metsätalousvaliokunta katsoo saamansa selvityksen perusteella, etteivät budjettitalouden piirissä olevat keinot ole soveltuvia sika-alan salmonellavahinkotapauksiin varautumiseksi. Mietintöluonnoksessa (kohta 34) todetaan rahastotalouden etuna rahaston toiminnan itsenäisyys, varainkäytön joustavuus, sekä mahdollisuus sitoa tietyt tulot ja menot toisiinsa. Salmonellavahinkorahastoa puoltavana seikkana mainitaan lisäksi mahdollisuus rahaston nopeaan reagointikykyyn verrattuna esimerkiksi lisätalousarviomenettelyyn.

Maa- ja metsätalousvaliokunta ei mietintöluonnoksen (kohta 35) mukaan saamansa selvityksen perusteella näe muita ratkaisuja sikayrittäjien riskienhallintamallin järjestämiseksi kuin talousarvion ulkopuolisen rahaston perustamisen. Maa- ja

metsätalousvaliokunta katsoo perustelluksi selvittää, ovatko sen esittämät hallituksen esityksen perusteluja täydentävät ja yksityiskohtaisemmat perustelut riittäviä lakiehdotuksen käsittelemiseksi perustuslain 87 §:ssä säädetyssä järjestyksessä.

Oikeusministeriö on sekä perustuslakivaliokunnalle että maa- ja metsätalousvaliokunnalle toimittamassaan lausunnossa todennut, että ensisijaisesti ehdotetun rahaston perustamisen tarkoituksena näyttäisi olevan turvata sika-alan yritysten ja ylipäänsä koko alan jatkuvuutta vähentämällä siihen kohdistuvia liiketoimintariskejä. Oikeusministeriön käsityksen mukaan tietyn elinkeinon jatkuvuuden turvaamista ja liiketoimintariskien vähentämistä ei voida itsessään pitää sellaisena perustuslain 87 §:n mukaisena valtion pysyvänä tehtävänä, jota varten pykälän mukainen valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto olisi mahdollista perustaa.

Mietintöluonnoksessa (kohta 11) maa- ja metsätalousvaliokunta esittää käsityksenään, että esityksen taustalla on kansanterveyden edistämiseen liittyvä valtion pysyvä tehtävä, johon liittyy kysymys kansallisen salmonellavalvontaa koskevan lainsäädännön noudattamisesta siihen liittyvine taloudellisine riskeineen.

Perustuslakivaliokunta on esitystä koskevassa lausunnossaan (kohta 8) todennut, että sika-alan salmonellavahinkorahastossa voidaan arvioida olevan kyse tavasta hoitaa perustuslain 87 §:ssä tarkoitettua valtion pysyvää tehtävää. Tällöin nähtävästi ei ole poissuljettua, että talousarvion ulkopuolinen rahasto hoitaisi sika-alan salmonellavahinkoja.

Perustuslakivaliokunnan hallituksen esitystä koskevan lausunnon ja lausuttavana olevan mietintöluonnoksessa esitetyn perusteella ei voitane vetää johtopäätöstä sen suhteen, etteivätkö budjettitalouden piirissä olevat keinot olisi oikeudellisesti mahdollisia sika-alan salmonellavahinkotapausten hoitamiseen. Kysymys on paremminkin siitä, että mietintöluonnoksessa läpikäydyt budjettitalouden piirissä olevat keinot nähdään maa- ja metsätalousvaliokunnan hankkiman selvityksen pohjalta epävarmoina ja tehottomina ilmiön hallitsemiseen, toisin sanoen soveltumattomina. Jos tällaiset käytännön näkökohdat vaikuttaisivat oleellisesti siihen, voidaanko sika-alan salmonellavahinkotapausten vaikutusten hallintaa toteuttaa tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisella tavalla, vaikuttaisi olevan perusteita sille, että ilmiön hallintaan valitaan siihen tehokkaimmalta ja tarkoituksenmukaisimmalta vaikuttava oikeudellisesti mahdollinen instrumentti.

Sikäli kuin talousarvion ulkopuolinen rahasto vaikuttaisi olevan sika-alan salmonellavahinkotapausten hoitamiseen varmin ja tehokkain vaihtoehto ja samalla budjettitalouden piirissä oleva keinot todetaan liiallisen epävarmoiksi ja tehottomiksi, on oikeusministeriön käsityksen mukaan perusteita tarkastella rahaston perustamista perustuslain 87 §:ssä säädetyn välttämättömyysvaatimuksen täyttävänä.